

Dragi Tovarăși, Onorat Public !

Organizarea simpozionului „Cultura Ariușd“ la Sf. Gheorghe cu participarea celor mai iluștri cercetători din țara noastră este un eveniment important în istoria muzeului nostru. Nu este numai o dare de seamă despre o activitate științifică într-un interval de o jumătate de secol, cât timp a trecut de când au fost descoperite primele vestigii ale acestei culturi, dar marchează și etapele de dezvoltare pe care le-a parcurs poporul nostru în acest interval. Eliberarea țării noastre de sub jugul fascist și exploatarea nemiloasă burghezo-moșierească, a cărei aniversări de 30 de ani vom sărbători în anul viitor, a deschis calea dezvoltării științei istorice românești, avînd la bază concepția materialismului istoric. În această muncă științifică de cercetare, în urma politicii consecvente marxist-leniniste urmărite de P.C.R. în problema națională alături de români iau parte și cercetătorii naționalităților conlocuitoare maghiari, secui și germani. Mărturiile istorice descoperite în ultimii ani și pe teritoriul județului nostru evocă sugestiv istoria poporului român, cultura materială și spirituală, tradițiile luptei comune a poporului român și a naționalităților conlocuitoare pentru eliberarea națională și socială. În etapa actuală a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate muzeele au o sarcină deosebit de importantă; educarea oamenilor muncii în spiritul dragostei și atașamentului față de partid și popor, față de tradițiile progresiste. Evocarea figurii și activității personalităților care au fost atașate de popor și au contribuit la îmbogățirea patrimoniului material și spiritual al patriei, fără deosebire de naționalitate, formează un mijloc de educare a oamenilor muncii. Cu prilejul acestui simpozion, unde inventariem și remarcăm importanța culturii Ariușd dorim să evocăm și figura profesorului dr. László Ferenc, fostul director-custode al Muzeului din Sf. Gheorghe.

Printre iluștrii născuți ai județului Covasna, ai orașului Sf. Gheorghe, cu drept figurează și numele lui dr. László Ferenc, căruia îi comemorăm centenarul nașterii sale. Nu numai științele naturii, etnografia și pedagogia, dar și o ramură a științei istorice, arheologia evocă figura lui ca profesor-savant și de a aprecia activitatea lui. Lumea științifică din străinătate și din țară îl aprecia ca unul dintre cei mai buni preistoricieni din timpul său, care — din cauza morții sale

premature — numai în parte a putut face față sarcinilor propuse. Din această cauză aprecierea activității sale rămâne incompletă, nepunând finaliza planul, iar rodul lucrării sale a rămas neterminat. Viața lui scurtă însă a fost suficientă de a înscrie numele lui în istoria culturală a județului nostru.

Anul nașterii lui este în timpul când în Transilvania forțele progresiste luptă pentru reforme sociale și culturale, se înființează școli, instituții culturale, în care tineretul dornic de a învăța a putut însuși cât mai multe cunoștințe, punând forțele lor creatoare în slujba propășirii poporului. În acest timp a luat ființă Colegiul din Sf. Gheorghe, iar soția lui Cserey János a întemeiat muzeul din localitate. Pe aceste două instituții culturale le-a slujit László Ferenc, pînă la moartea sa ca pedagog eminent și om de știință recunoscut. Noi în afară de comemorarea lui vrem să atragem atenția vremii noastre asupra activității sale științifice totodată indicînd locul lui în știința istorică românească, în domeniul arheologiei.

Ideea de a culege și de a păstra vestigiile trecutului pe teritoriul județului nostru întîlnim deja în anul 1616 la Tîrgu Secuiesc, cînd în liceul local a fost înființată o mică colecție muzeală. Aceasta n-a putut să se dezvolte într-un adevărat muzeu, dar se poate considera ca prima încercare de a înființa pe aceste meleaguri o instituție de caracter muzeal. Aceeași soartă ar fi avut și muzeul fondat de soția lui Cserey János, dacă în persoana lui dr. László Ferenc și Csutak Vilmos nu s-ar fi găsit doi organizatori zeloși, care au depus tot efortul ca colecția Cserey să fie adăpostită într-o clădire potrivită. László în anul 1901 a fost ales custode la muzeu și pînă la 1908, cînd în locul lui Zayzon Ferenc a fost ales custode Csutak Vilmos, acești 2 oameni s-au străduit la forurile locale și superioare de a asigura o clădire separată pentru muzeu. Această muncă neobosită, cîteodată sortită eșecului, se reflectă clar în buletinele muzeului elaborate de László, Zayzon și Csutak.

Clădirea monumentală a muzeului, construită în anii 1911—1912, după planul lui Kós Károly, este și meritul lui László Ferenc și Csutak Vilmos. Activitatea științifică și educativă a muzeului însă ani întregi a fost împiedicată de izbucnirea primului război mondial. Dr. László Ferenc și Csutak Vilmos însă prin munca lor neobosită au făcut posibil ca muzeul în anul 1920 să-și deschidă porțile pentru public și pentru cercetători. Expozițiile permanente ale muzeului organizate de László și de Csutak în linii generale au rămas intacte pînă la anul 1950, cînd regimul nostru democrat a dat sprijin pentru reorganizarea lor.

Pe lîngă grija construirii clădirii muzeului și organizării secțiilor László a găsit timp și pentru cercetări științifice și prelucrarea lor. Deja în anul 1907, pe lîngă științele naturii și etnografie, a început să se ocupe în mod intens cu arheologia. În acel timp această ramură tînără a științei istorice a făcut numai primii pași, neavînd o metodă de cercetare bine formată. Arheologii în mare parte au fost animați

de descoperirea obiectelor de valoare și înflorise mai mult cercetarea monumentelor romane, a inscripțiilor, monedelor etc. Pregătirea inițială a lui László, ca profesor de științele naturii, l-a influențat nu numai în formarea concepției sale de viață, dar și în alegerea domeniului de cercetare, pe care l-a urmărit; cercetarea culturii materiale și felului de trai al omului preistoric și prezentarea lui pentru public. László care a pornit ca botanist prin studierea muzeelor din țară și din străinătate și prin frecventarea cercurilor de specialitate a devenit unul dintre cei mai buni preistoricieni. El însuși și-a format metoda lui de cercetare, iar prezentarea materialului descoperit în expoziție și în depozite ne servește și acum ca model. Prin cercetarea lui a devenit cunoscut traiul și cultura dezvoltată a purtătorilor culturii cu ceramica pictată, care în neolitic au trăit pe aceste meleaguri. La așezarea de la Ariușd în fiecare an începând din anul 1907 neîntrerupt pînă la 1913 a făcut săpături, care din cauza războiului și a muncii de organizare pînă la 1925 au fost suspendate. Recunoștința pentru activitatea sa științifică primită din partea savanților cu renume mondial ca Gordon Childe, Hubert Schmidt și alții, s-a manifestat și în țară, prin faptul că marele savant român V. Pârvan în anul 1925 din fondul Academiei Române 50.000 de lei a pus la dispoziția lui László ca să poată continua săpăturile de la Ariușd. Aceasta a fost ultima săpătură a lui László; după terminarea lucrărilor la 10 septembrie, la Cluj, a murit subit. Lucrarea sa despre cultura Ariușd a fost publicată în primul volum al revistei Dacia împreună cu necrologul scris de V. Pârvan.

László nu a fost un savant teoretic, lucrînd numai în birou, a fost un adevărat cercetător; care nu a pornit de la preconcepții. Nu din întîmplare s-a ocupat de cultura Ariușd, considerată pe atunci cea mai veche cultură din neolitic. L-a îndemnat la aceasta concepția sa despre viață și lume. Într-o comunicare ținută în anul 1907 a spus următoarele: „Preistoria în multe privințe a contribuit la cunoașterea concepției omului despre lume. A avut mare rol, ca concepția noastră despre lume și om să fie mai clară“. Nu a urmărit rezultate parțiale, a vrut să cunoască traiul societății omenești din epoca preistorică în complexitatea lui. Acest scop, parțial a fost atins, și nu din vina lui planul său nu s-a putut realiza. Lucrările lui științifice au apărut în revistele cele mai mari ca (Arch. Ert., Dolgozatok, Dacia), acestea ne prezintă pe László, ca om de specialitate care lucra cu precizie, cu concluzii totdeauna juste. Publicațiile lui despre cultura Ariușd și în zilele noastre sînt izvoare indispensabile pentru acei, care se ocupă cu această cultură. Epoca preistorică a regiunii noastre a fost cercetată de László din punctul de vedere al dezvoltării societății omenești, ca parte organică a cercului de cultură care în neolitic a cuprins regiunea Mării Mediterane și Asia Mică. Constatările lui științifice și azi în mare parte sînt valabile și rezultatele noilor cercetări nu diminuează cu nimic meritele sale științifice. Posteritatea în László vede și recunoaște figura unui savant de mare prestigiu.

László a înțeles, că societatea cere ca muzeul să fie o instituție de educare, care să formeze conștiința societății. Un muzeolog nu trebuie să fie numai achiziționar și îngrijitor dar o etică morală îl obligă și la alte îndatoriri. Adevărul istoric să fie cunoscut de întreaga societate fără deosebire de vîrstă și de stare socială. Astfel devine omul de știință educatorul poporului său.

Anticii au spus că fără scop trăiește acel om care nimănui nu este de folos. Viața lui László a fost utilă. Savantul, scriitorul rămîne în opera, în scrierile lui, și posteritatea pentru munca sa îl apreciază și-l cinstește. Această apreciere este dovedită în cazul László, prin faptul că săpăturile lui de la Ariușd au fost reluate, astfel opera lui va fi terminată, iar muzeul, orașul de care László a fost legat prin activitatea sa științifică și atîtea fire sentimentale îl venerază și păstrează memoria lui.

Muzeul din Sf. Gheorghe sub regimul nostru popular democrat în timp de 3 decenii a avut o dezvoltare vertiginoasă. Prin grija partidului și a statului nostru democrat expozițiile permanente au fost reorganizate urmînd ca restul să fie reorganizate pînă în anul 1974. Fondul alocat pentru acest scop face posibil ca Muzeul din Sf. Gheorghe să fie unul dintre cele mai frumoase și bine organizate muzee din țară. În ultimii ani au fost înființate unele subunități ale muzeului, ca Muzeul de istorie al orașului Tîrgu Secuiesc, muzeele comunale de la Cernat, Bățanii Mari, Casa memorială Gyárfás Jenő de la Sf. Gheorghe și Benedek Elek de la Bățanii Mici. Acestea adăpostesc vestigiile caracteristice ale culturii materiale și spirituale ale românilor și maghiarilor din localitățile respective cinstind memoria unor personaje progresiste, care s-au născut pe teritoriul județului nostru. În fiecare an a fost prevăzut un fond corespunzător pentru cercetări științifice. Astfel sub îndrumarea Institutului de Arheologie al Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Muzeul din Sf. Gheorghe și-a desfășurat o activitate intensă de cercetare a trecutului îndepărtat al județului nostru, contribuind astfel la elucidarea multor probleme privind istoria patriei. Editarea publicației noastre din care pînă în prezent au apărut 2 volume, al treilea și al patrulea fiind sub tipar, reflectă activitatea bogată științifico-educativă a acestei instituții culturale. Toate acestea fără sprijinul și îndrumarea organelor locale de partid și de stat nu s-ar fi putut realiza. Această grijă permanentă pe care o are muzeul asigură condiții optime lucrătorilor muzeului să aducă un aport cît mai rodnic la formarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, prin mobilizarea lor la marea muncă de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Bilanțul celor 29 de ani, care au decurs clar reflectă schimbarea radicală petrecută ca urmare a politicii consecvente marxiste a P.C.R. în viața social-culturală a patriei noastre și în activitatea muzeului.

Pe acropola culturii Ariușd cercetători români și cei aparținând naționalității maghiare, împreună dezvelesc vestigiile trecutului îndepărtat ale acestei regiuni. Sînt uniți prin dragostea față de patria comună; astfel colaborarea lui V. Pârvan cu László a devenit tradiție. Scopul este comun, înflorirea patriei, Republicii Socialistă România, adîncirea frăției între români și maghiari. Pentru acest scop a fost organizat simpozionul „Cultura Ariușd“.

Dr. SZÉKELY ZOLTÁN

directorul Muzeului din Sf. Gheorghe
Membru corespondent al Academiei de Științe Sociale
și Politice a Republicii Socialiste România